

3. Бухгалтерський фінансовий та внутрігосподарський облік в галузях системи переробної промисловості АПК (на основі національних стандартів) / За ред. В. В. Сопка та О. В. Бойко. — К.: Фенікс, 2001. — 468 с.

4. *Вовченко Т.* Загальновиробничі витрати — враховуємо і розподіляємо // «Дебет — Кредит». — 2005. — № 30. — С.33-38.

5. *Іванов Ю. Котлярів Є.* Розподіл загальновиробничих витрат // Бухгалтерія. — 2001. — № 37/1. — С. 41—47.

6. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції спиртової промисловості з урахуванням Положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

7. Облік загальновиробничих витрат // Бизнес. — 2000. — № 47. — С. 110—114.

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства України від 31.12.99р. № 318.

Г. А. Ямборко, доцент,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ПРОБЛЕМИ УПОРЯДКУВАННЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ПРОЦЕДУРИ РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ

Актуальність проблеми упорядкування обліку та аналізу процедури розподілу прибутку підприємств України, в першу чергу — відкритих акціонерних товариств очевидна, оскільки ефективність розвитку і їх ринкова вартість в певній мірі залежить від оптимального співвідношення між розподіленою і реінвестованою сумою прибутку. Пропорції між сумами розподіленого і реінвестованого прибутку можуть суттєво вплинути на важливі аспекти діяльності підприємства та її результативність. При визначенні суми розподіленого прибутку враховують мотивацію і пріоритетність інтересів власників (акціонерів). Адже, сума прибутку, як результат господарської діяльності, яка залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків, належить його власникам, а тому напрямки і суми його розподілу визначаються рішенням зборів акціонерів. При цьому слід зауважити, що сума розподіленого прибутку на виплату дивідендів, які як правило сплачуються грошовими коштами, впливає на рівень платоспроможності підприємства. Водночас реінвестована частина прибутку є внутрішнім, одним з привабливих джерел фінансування діяльності підприємства. З огляду на це, основною метою розподілу прибутку є оптимізація пропорцій між капіталізованою і спожитою частинами прибутку. Значимо, що розподіл прибутку повинен здійснюватися у відповідності до вимог чинного законодавства, які на нашу думку, повинні бути конкретизовані спеціально сформованою політикою акціонерного товариства. Ця політика повинна відображати вимоги загальної стратегії розвитку підприємства, формувати необхідний об'єм інвестиційних ресурсів, забезпечити фінансові інтереси власників, а тому її розробка є одним із найбільш

складних завдань управління діяльністю підприємства. При формуванні політики розподілу прибутку необхідно врахувати фактори, що впливають на прийняття рішень щодо розподілу прибутку (рис 1).

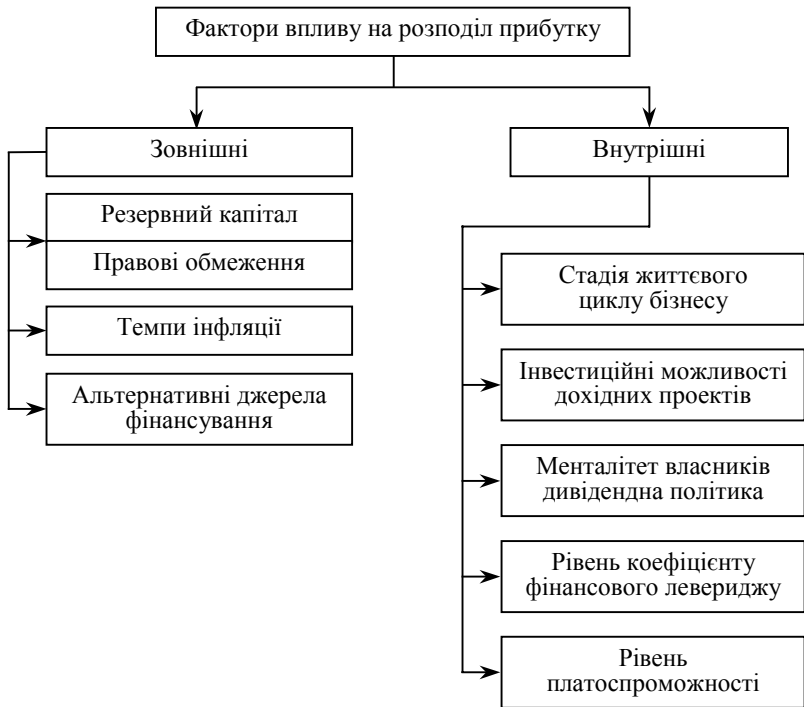

Рис. 1. Фактори впливу на розподіл прибутку

Зовнішні фактори розглядаються як обмежувальні умови, які визначають межу при формуванні пропорцій розподілу прибутку. До найважливіших із них відносяться: правові обмеження, рівень і темпи інфляції, альтернативні джерела фінансування. Правові обмеження, як правило, визначають загальні фінансові і процедурні питання розподілу прибутку, формують пріоритетність окремих напрямів і встановлюють нормативні параметри її використання. В цьому контексті необхідно навести приклад щодо формування резервного капіталу, який створюється відповідно до вимог Закону України «Про господарські товариства», за рахунок прибутку і призначений на покриття можливих збитків від діяльності підприємства. Розмір щорічних відрахувань згідно законодавства становить не менше 5 % чистого прибутку, загальна сума резервного капіталу — не менше 25 % статутного капіталу. Конкретні норми відрахувань до резервного капіталу встановлюється рішенням зборів засновників і вказуються в статуті чи установчому договорі.

Суттєво на пропорції розподілу прибутку впливає і податкова система, зокрема: якщо рівень оподаткування власних доходів акціонерів значно нижче рівня оподаткування господарської діяльності, то це створює передумови до збільшення частки розподіленого прибутку. І навпаки, якщо податкова система передбачає пільги по реінвестиції прибутку то прибуток як барвило не розподіляється.

При розподілі прибутку необхідно враховувати темп інфляції, який збільшує ризик знецінення майбутніх доходів і формує прихильність власників до прийняття рішення про збільшення поточних виплат з прибутку. Але якщо підприємство випускає інфляційно захищену продукцію, то негативним впливом інфляції можна знехтувати і реінвестувати прибуток в господарську діяльність.

Важливим фактором формування політики розподілу прибутку є наявність альтернативних зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів на умовах дешевшої їх вартості ніж вартість власного капіталу. В такому разі більша частина прибутку буде розподілена між власниками.

На встановлення пропорції розподілу прибутку впливають внутрішні фактори, які дозволяють враховувати їх відповідно до конкретних умов і результатів діяльності підприємства. Насамперед зауважимо, що на ранніх стадіях свого життєвого циклу підприємства не мають можливості залучати необхідні їм кредитні ресурси і тому змушені більшу частину прибутку інвестувати у свій розвиток, обмежуючи виплати власникам. Особливо актуальним питання капіталізації прибутку стає в тому випадку, якщо в портфелі підприємства є проекти, за якими внутрішня ставка доходності значно перевищує середньозважену вартість капіталу, а тому доля капіталізованого прибутку повинна зростати. Одним із важливих показників, який формує політику розподілу прибутку, зокрема дивідендну політику, є менталітет власників. Якщо власники (акціонери) потребують постійного притоку поточних доходів чи не сприймають ризики очікування доходів в майбутніх періодах, вони будуть наполягати на суттєвій сумі розподіленого прибутку.

Впливовим фактором щодо розподілу прибутку є рівень коефіцієнту фінансового левериджу. Якщо підприємство має можливість підвищити ефект фінансового левериджу за рахунок росту його коефіцієнту, не знижуючи при цьому суттєво рівень своєї фінансової стійкості, то частина розподіленого прибутку може бути збільшена. І навпаки, якщо коефіцієнт дуже високий і не забезпечує приріст фінансової рентабельності, підприємство змушене капіталізувати значну частину свого прибутку. В умовах низького рівня поточної платоспроможності, високого рівня фінансових зобов'язань підприємство не повинно розподіляти прибуток. Це може призвести до зниження рівня ліквідності активів, а також до підвищення загрози банкрутства підприємства.

Таким чином, сума прибутку є суттєвим джерелом фінансування діяльності підприємства і водночас важливим інструментом управління підприємством. Найважливішим завданням формування політики розподілу прибутку є забезпечення прозорості, достовірної інформації для зацікавлених осіб. Політика розподілу прибутку повинна

розкриватися у примітках до фінансовій звітності підприємства. Зокрема, при формуванні облікової політики і визначенні корисності інформації необхідно брати до уваги обрані методи, принципи, процедури розподілу прибутку, а також фінансово- економічні наслідки прийнятих рішень. Дуже важливими, на нашу думку, як для акціонерів так і для інших зацікавлених в діяльності підприємства осіб, є передбаченість і прогнозованість політики розподілу прибутку, а тому базові принципи і процедури розподілу прибутку повинні носити довгостроковий характер. Дотримання цих принципів особливо важливо для акціонерних компаній з великою кількістю акціонерів. Зрозуміло, що пропорції між розподіленою і реінвестованою частинами прибутку можуть змінюватися з часом по причині змін зовнішніх і внутрішніх умов діяльності підприємства. При необхідності внесення змін щодо основних пропорцій розподілу прибутку по причині коригування стратегії розвитку підприємства чи по інших причинах, всі інвестори повинні бути завчасно про це повідомлені. Інформованість інвесторів (акціонерів) є одним із важливих умов забезпечення прозорості фондового ринку і формування ринкової вартості акцій.

Аналіз нормативно- законодавчої бази свідчить про те, що на сьогодні відсутній єдиний підхід щодо порядку і обліку розподілу прибутку. Крім того, відсутні методичні засади щодо процедури розподілу прибутку та відображення інформації про порядок розподілу прибутку у фінансовій звітності, що ускладнює аналіз її показників і прийняття фінансово — економічних рішень.

Діючий на сьогодні порядок розподілу чистого прибутку звітного періоду для акціонерних товариств України можна подати таким чином: частина чистого прибутку (після сплати податків з прибутку), направляється на формування резервного капіталу, ще частина — при необхідності і прийнятті відповідних рішень власниками — на збільшення статутного капіталу, частина — на виплату дивідендів, а решта реінвестується в активи підприємства. Розподіл прибутку здійснюється у порядку передбаченому установчим договором чи статутом і на підставі рішення зборів акціонерів.

Дискусійним на сьогодні залишаються питання щодо: 1) підстави для нарахування резервного капіталу, зокрема чи необхідно рішення зборів акціонерів чи достатньо установчих документів;

2) дати нарахування резервного капіталу: звітний період чи нарахування здійснювати аналогічно розподілу прибутку на виплату дивідендів в наступному звітному періоді;

3) порядку використання резервного капіталу.

Вважаємо за необхідне на рівні положень (стандартів) бухгалтерського обліку упорядкувати порядок нарахування і використання резервного капіталу.

Відповідно до Закону України «Про цінні папери і фондову біржу» основним джерелом нарахування дивідендів є чистий прибуток підприємства. Дивіденди — це частина прибутку, розподілена між учасника-

ми (власниками) відповідно до їхньої участі у власному капіталі підприємства. Необхідно зауважити, що періодичність виплати дивідендів законодавством не встановлено, але інформація про їх виплату є важливою для широкого кола зацікавлених осіб, зокрема для кредиторів, менеджерів підприємства.

Цивільним Кодексом України встановлено такі обмеження щодо оголошення та виплати дивідендів: не повна сплата статутного капіталу; зменшення вартості чистих активів акціонерного товариства до розміру меншого, ніж розмір статутного капіталу.

Для відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності нарахування і виплати дивідендів необхідно звернути увагу на дати: прийняття рішення про виплату дивідендів; реєстрації акціонерів; початку виплати дивідендів.

При визначенні фінансового результату за звітний період одночасно визначають і суму можливу для виплати дивідендів по простих акціях у встановлених межах. Пропозиції щодо суми дивідендів для виплати готуються завчасно до розгляду на зборах Спостережною Радою товариства або правлінням. Розрахункова сума дивідендів, яка пропонується до затвердження відображається в III розділі Звіту про фінансові результати «Розрахунок показників прибутковості акцій» по статті 340 «Дивіденди на одну просту акцію» [6].

Вказана розрахункова сума відображається і в примітках до фінансової звітності, згідно вимог П(с)БО 6, як події, які вказують на обставини, що виникли після дати балансу. Після ухвалення рішення про затвердження фінансової звітності і відповідно суми нарахування дивідендів, в бухгалтерському обліку відображається розподіл прибутку і зобов'язання засновникам по дивідендах.

По привілейованих акціях встановлюються, як правило, фіксовані дивіденди, а тому їх виплата не залежить від фінансового результату. При недостатності прибутку, додатковим джерелом виплати дивідендів є резервний капітал. Виплата дивідендів по привілейованим акціям за рахунок нерозподіленого прибутку відображається в бухгалтерському обліку аналогічно виплаті дивідендів по простих акціях.

Необхідно звернути увагу на розкриття інформації про нарахування дивідендів в фінансовій звітності:

1) в фінансовій звітності поточного звітного періоду розкривається інформація про нараховані дивіденди за минулий звітний період:

2) інформація про нараховані дивіденди відображається в балансі і в звіті про власний капітал, а саме: в балансі відображається зменшення нерозподіленого прибутку (стаття 350), або зменшення резервного капіталу (стаття 340) з одночасним збільшенням поточних зобов'язань по розрахунках з учасниками (стаття 590). Звіт про власний капітал стаття 140 « Виплати власникам» (дивіденди).

Оцінку ефективності розробленої політики розподілу прибутку можливо проводити з використанням основних показників, зокрема: коефіцієнту капіталізації прибутку; коефіцієнту дивідендних виплат; коефіцієнту участі персоналу в прибутку.

Висновки.

Нерозподілений прибуток безумовно, є найбільш важливим джерелом поповнення власного капіталу. Але ми знаємо, що нерозподілений прибуток є залишком який визначається після розподілу частини чистого прибутку на формування резервного капіталу, виплати дивідендів. Так як, дивідендна політика впливає на суттєві аспекти управління фінансами, такі як рух грошових коштів, ліквідність, структура капіталу, ціна акцій і ціна компанії, то інформація про політику розподілу прибутку повинна розкриватися як складова облікової політики в примітках до фінансової звітності.

Власний капітал підприємства складається із трьох основних елементів: статутний капітал, додатковий капітал, нерозподілений прибуток. Вважаємо за необхідне встановити схему виплати дивідендів і пропонуємо як можливу: 1). Розподіляти лише прибуток (прибуток звітного періоду і нерозподілений прибуток минулих періодів), 2) розподіляти лише чистий прибуток звітного періоду 3). Врахувати практику розподілу прибутку інших країн і розподіляти прибуток і емісійний дохід.

Доцільно конкретизувати дату розподілу прибутку, зокрема розподіл прибутку здійснювати поетапно: попередній розподіл прибутку здійснюється на підставі норм розподілу прибутку згідно установчих документів і відображати в бухгалтерському обліку.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бланк И. А.*, «Управление прибылью», М: Ника-Центр, 1999 г.
2. *Быкова Е. В.*, «Финансовый менеджмент», Москва 1998г.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України. Прийнятий 16.07.99 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 40.
4. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України. Прийнятий 22.05.97р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 27.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. // Офіційний вісник України. — 1999. — № 25.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 24 «Прибуток на акцію», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. № 318 // Офіційний вісник України. — 2000. — № 3.